

CONGRESO REGIONAL

ATY GUASU TEKOKHA REHEGUA Tekombo'e Porä ha Jehechapy Ypykuérahaichaite

(Bolivia, Ecuador, Perú, Guatemala, Honduras, ha Paraguay)

Papotëi ha Papoköi Jasypa moköisu poapy

Jekuaauka Lima-pe

Tekombo'e Porä Jehechapy Ypykuérahaichaite

Tava Lima, Perú-pe ore motenondehárukuéra hekombo'e rehegua Guatemala, Bolivia, Ecuador, Perú, ha Paraguay, mbo'eharakuéra, ypykuéra aty, tendotakuéra maya (q'anjob'al, k'iché, mam, kaqchikel), aimara, kechua, kichwa, tacana, guaraní, asháninka, shipibo, awajún ha garífuna, ññarandúva tekombó'ëpe ELBAMAZ- UNICEF Ecuador-pegua, Bolivia, ha Perú, ha PROEIMCA- PNUD Guatemala-pegua ha Honduras, oñembyaty atyguasurä Tekombo'e Porä rehegua ha Jehechapy Ypykuérahaichaite opavave tendota hyepypegua ha okaygua renondépe:

Romboaje ypykuéra rembiecha oñondivepa, ha heko ojejapyhy mbarete ha añetete ko arapy rehe, ha oïva ipype.

Romboaje oñemoheñoiha porokuaa pavë reko ojekuaa ha oñemomba'e hağua tapichakuéra, opáchagua atýpegua, heko mba'apo añete ha tekojoja ári, opavave ipokatu rupive omboguejyhápe hembikuaa, virurekokuaa, jokuairape ha teko.

Romombe'u pe jehekombo'e porä ypykuéra ohechaháicha péva he'ise ohupytyha "jeiko porä" ha ambue mba'e, pe jehesape'a kuaarape imba'éva, mombe'u kuaapy rehegua, pohä tee jeipuru, arandu ypy jeipuru, teko porä, opáchagua teko, ñe'e ha tekoha, tekojoja opamba'épe, toñemomba'e yvy Nandejára rembiapokue ypy, ñe'e, teko, mba'ekuaapy, ha apopyrekopyahu oikéva avei péva apytépe arandurä opavavépe ðuara.

Rojerure tekombó'e opavave rekópe, ñe'ëköime, ha heta ñe'ëme, oiko hağua ñemoambue ha'ämbyrä, ha oñomomba'eguasú hağua ypykuéra oñondive, ha heko opáchagua, pe yvy ojehayhuháicha.

Romboaje ha romonei oñemomba'e hağua opavavépe mitä, mitärusu, karia'y, kuñatai ha kakuaa oñemboyke'y rehe ñe'ë, heko, kuña terä kuimba'eha ha moöguipa ou.

Mba'eapopyrã Tuichahaicha:

- 1- Ñambopyahu mbo'epyporã, ypykuéra oñanduháichaite tenonderãme toguereko opaichagua, tekoha, ogaygua ha yvypóra oñemongu'évo mba'epyahu ha'eháichaite ha joaju teko rehe.
- 2- Ñamoambue ko mba'apo tekomborã anive hagua ojeipuru hekope'y ha ojogueraha'yre pe tekove añeteguaitévare, virurekokuaape, ñemoirüpe, tekope, jokuaaikuua ypykuéra mba'éva.
- 3- Oñembohape porã mbo'ehaokuéra rembiaporã, tekovekuéra, tembipuru, jehupyty tekomborã, ome'éva apytu'üroky ha tembiaporã, oñembohovake ha'gua apañuai ko'a'gagua, ha tenonderã gũara.

Mba'eapopyrã michihaicha

Tetã sambyhyhára ha tekomborã sambyhyhape gũara

- 1- Toñemombarete tembikuaareka ojejapóva ypykuéra ndive ha ha'ekuéra rupi oñemombarete jey opaichagua kuaapy, jehaipy, katupyry apopyreko pyahúpe, pohã ha ñehesa'yjio imba'ekueraitéva opyta hagua opavave tapichape.
- 2- Tojekuaaka tembiapo ñemohu'ävo mba'épa ojuhupyty, oñeikumby porã ha'guaicha mbo'ehao rupi, ogaygua, ha tekoha.
- 3- Toñemboguata tembiaporã ypykuéra mba'erã tembiapópe oipytyvöva'erã chupe heko porãverã. Toñemomba'apo ypykuérava toñemohenda oñekotevéhápe ombo'e ha'gua hekoitépe.
- 4- Ypykuéraite omotenondeva'erã tembiapo atyháicha, tekohaguahaicha, ogayguaháicha, ikatu ha'gua ohupyty tekomborã oikotevéva ipehenguakuéra, heko rupi, iñe'ë rupi, hekoha rupi, arandu ypy rupi.
- 5- Toñembopyahu aranduka ryepy oguerekova tekomborã ndaha'éiva ypykuéra rekomborã.
- 6- Toñembyaty mbo'ehára ypykuérava ha tojapo aranduka mbo'epyrã opa mbo'esyrype gũara, peteĩ teiva atýpegua ha iñe'ëkueraitépe.
- 7- Toñemoañete aranduka mbo'epyrã oja'póva ypykuéra ohechaukáva tekojoja, teko, mba'ekuaa apo, kuaapy, ha apopyrã pyahu.
- 8- Toñembokatupyry ypykuérape mba'apópe, omyenonde ha'gua opa mba'é ha'ekuérahaichaite.
- 9- Toñemoi apopyrã pyahu oñembokatupyry ha'gua.
- 10- Toñemboguata ha toñemoi umi tekotevé oñesãmbyhy porã ha'gua mitã ha mitãrusukuéra iñarandu ha'gua ambuekuéraicha.
- 11- Toñeguenohẽ ypykueraitégui iñeñandu ha imarandu oñemboguata ha'gua tekomborã hekorupiete.
- 12- Tojejapo tembiapo tekomborã omoñeñandu porãva mbo'ehára ha mitãnguérape.

13- Toñepytyvö mbo'ehaoguasukuérape omoinge haġua imbo'epykuéra apytépe ypykuéra remiandu.

Aty ha ogayguape ġuara

- 1- Toñemoi mba'aporape opaichagua tekope guara ypykuérahaichaite ha imba'erä.
- 2- Toñembopyahu jey teko, ñe'ë, ñamomba'e jey ñande rekoha, ha jaipuru umi apopyrä pyahu ñambohetave hagua arandu.
- 3- Tojejapo tembiapo tekohaguakuéra ndive, toñemomba'e hekoha ha ikuaapy.
- 4- Toñemboguary kuatia ári kuaapy, ñe'ë, teko ypykuéra mba'éva.
- 5- Toñepytyvö ypykuéra "jeiko porärä".
- 6- Umi ogehupytýva tekombo'épe ndojehejaiva'erä ojehecha tapiava'erä.

Tetã Sambyhyhára tendapegua ha Tetã ambue Sambyhyhárape ġuara

- 1- Tendotakuéra toipytyvömeme oñemoambue haġua tekombo'e mitã ha mitärusukuérape.
- 2- Ojejapojave tembiapo ypykuérape guara oñemomba'eva'erä he'íva ojejapojave pukukue tembiapo, ohepyme'éva tendotakuéra tetãgua.
- 3- Oñepytyvöva'erä ypykuérape oñongatu haġua iñarandu ha'ekuéraite apohára ramo.
- 4- Toñembojoaju opaichagua ypykuéra kuaapy, afrodescendientes Centro America-pegua, Sur America-pegua ha ko Yvy Jerekuévo avei.

Maymava roimeva'ekue ko aty guasuhápe ro'e roñeha'ätaha ojejapo hagua ko'ä oje'eva'ekue aty guasuhápe.

Lima, papoköi jasya, moköisu poapy

(Traducción: Ángela de Duarte, del pueblo Ava guaraní)